

9. *Сорокин П.* Проблема социального равенства. Пг. – 1917. – С. 39.
10. Там само. – С. 41 – 42.
11. *Бикерман И.* Свобода и равенство // Русская мысль / Под ред. П. Струве. – Берлин, 1922. - Кн. VIII – XII. – С. 52.
12. Баранович Лазарь. Трубы словес проповедных на нарочитые дни праздников господских, богородичных, ангельских, пророческих и т. д. – Изд.2-е. – “Чернігів”, 1679. – С. 320.
13. *Бунге Н.* Очерки политико-экономической литературы. – Спб., 1895. – С. 56.
14. *Туган-Барановський М.* Современный социализм в своем историческом развитии. – Спб., 1906. – С. 146.
15. *Булгаков С. Н.* Капитализм и земледелие. – Спб., 1900. – Т. 1. – С. 456.
16. *Козловски П.* Этика капитализма. – С. 17 – 18.
17. Хайек Ф. Конкуренция как процедура открытия // Мировая экономика и международные отношения. – 1990. – № 12. – С. 6 – 7.
18. *Ролз Дж.* Теория справедливости. Новосибирск: Изд-во “Новосибирского университета”, 1995. – С. 19.
19. *Ролз Дж.* Теория справедливости. Новосибирск: Изд-во “Новосибирского университета”, 1995. – С. 67.

**Житарюк І. В.**  
**Чернівецький національний університет**  
**імені Юрія Федьковича**

### **ДЕРЖАВА ТА ОСВІТА: ШЛЯХИ ВЗАЄМОДІЇ**

Постановка задачі. Як свідчить історичний досвід, держава не є всемогутньою, існують задачі, які вона не може вирішувати ефективно. Тому у держави як одного з соціальних інститутів повинні бути суто свої специфічні задачі, які не завжди можуть збігатися з бажаннями інших суспільних інститутів.

Головним і прямим обов'язком держави є управління політичними, економічними, соціальними і культурними процесами з метою національної безпеки, зміцнення та розвитку суспільства. Зрозуміло, що ця мета не зосереджена в просторі освіти, але останнє є одним із засобів або ресурсів в її досягненні.

Оскільки держава як соціальний інститут спирається у своїй діяльності на такі засоби, як: інституційну організацію, регульовану нормативним законодавством і підтримувану засобами державного режиму; ідеологію, що професійно розробляється і реалізується за допомогою засобів державних інститутів (законодавство, політика – внутрішня і зовнішня, бюджет, засоби масової інформації тощо), то одним з інтересів держави є забезпечення нормального функціонування соціальних інститутів. Це неможливо без кваліфікованої кадрової бази, створити яку може тільки система освіти.

Мета дослідження полягає в історико-філософському розкритті шляхів взаємодії держави та освіти

Аналіз сучасних публікацій та результати дослідження. Держава як ефективна соціальна машина використовується різними суспільними інститутами у власних цілях та інтересах. Для освіти держава – могутній механізм, без потенціалу якої неможливе розв'язання задач, що покладаються на освіту сучасним суспільством. Для побудови між

ними відносин партнерства і взаємодопомоги необхідна загальна цільова і ціннісна платформа. Такою є їх загальна мета – забезпечення соціальної стабільності та національної безпеки. Без цього держава перетворюється на антидержаву, а освіта – в антиосвіту.

Крім цього держава використовує освіту ще й для забезпечення своєї внутрішньої і зовнішньої, економічної і соціальної політики, що реалізовується в матеріальній і духовній сферах життя суспільства. Це використання може бути (часто і є) неререфлексованим, а тому випадковим, малоефективним або ж навпаки, (що зустрічається набагато рідше) – осмисленим, доцільним, з високим коефіцієнтом корисної дії.

Умовами забезпечення економічної мети є: розвиток економіки, забезпечення її темпів зростання та досягнення високої продуктивності праці, і отже, – в забезпеченні багатств суспільства і держави; входження у світову економічну систему та систему міжнародного розподілу праці; забезпечення економічної конкурентоспроможності країни; досягнення незалежності від іноземного капіталу, а звідси – економічного і політичного суверенітету та можливості впливу на світові політичні процеси; імпорт технологій в умовах модернізації виробництва, а також при переході до розробки нових власних технологій; централізації або регіоналізації виробництва та управління; розвиток військово-промислового комплексу, формування матеріально-технічної бази оборонної промисловості.

Оскільки в постмодерному просторі економіка залежить від науково-технічного прогресу, то це приводить до масового створення нових галузей промисловості та техніки, необхідності інтелектуалізації виробництва. Тому ефективність промислового виробництва визначається розвитком науки та рівнем вищої освіти, а забезпечення його функціонування вимагає освіченого і спеціально підготовленого персоналу. Відповідно, розв'язання цих задач стає прямим інтересом практично будь-якої сучасної держави, якій потрібні гарантії власної стабільності.

Після другої світової війни держава і корпорації в Японії, приступивши до модернізації виробництва, з міркувань економії часу і ресурсів, зробили ставку на закупівлю іноземних технологій: в 1950-1978 роках Японія уклала з іноземними фірмами 21 тис. ліцензій на використання технологій. Витрати на їх придбання склали тоді 8,5 млрд.долл. Проте в 60-70-і роки Японія стала відчувати сильну залежність від іноземних партнерів: ускладнилися умови продажу ліцензій, погіршилися умови доступу до нових технологій, обмежувалася сфера експорту виробленої за ліцензіями продукції тощо. Тому в кінці 60-х років разом з масовим імпортом зарубіжних технологій державою і монополіями було взято курс на розвиток і зміцнення власного науково-технічного потенціалу за рахунок підготовки технічних та наукових кадрів. Внаслідок реорганізації на початку 50-х років вищої освіти значно зросла кількість університетів та коледжів, було збільшено кількість науково-дослідних і проектно-конструкторських установ. Це дало поштовх зростанню власного науково-технічного потенціалу Японії. В результаті інтенсивного науково-технічного розвитку Японія вийшла на передові позиції з багатьох галузей науки і техніки, експорті технологій та торгівлі високотехнологічними виробами [1, с. 96-101].

Прагнення до освіти, до знань визнається одним з найважливіших елементів національного багатства. Сьогодні жодна масштабна державна акція не має шансів на успіх без відповідного „підтягування” освітньої машини, що забезпечує адекватний кадровий

потенціал. Ще вищий рівень задач ставить перед освітою потреба у підготовці в державному масштабі не лише виконавців великих модернізаційних проектів, але й кваліфікованих „виконробів” таких акцій. Тут освіта не може обмежуватися лише „підтягуванням”, вона повинна працювати на випередження.

Політичними цілями використання державою освіти є: забезпечення національної безпеки – політико-правової і соціальної стабільності суспільства, підвищення соціально-політичного потенціалу країни; забезпечення функціонування соціально-політичних інститутів; централізації та уніфікації влади; розвитку і трансформації політичної системи; забезпечення участі народу в діяльності держави, формування цивільних відносин, демократичного стилю життя; підготовці кадрів – політичних, військових, управлінських, адміністративних тощо; реалізації зовнішньої політики, зокрема втручання у внутрішні справи інших країн.

У цьому відношенні позитивним є історичний приклад, пов’язаний з ім’ям генерала де Голя. Ставши президентом, він поклав початок корінній соціальній модернізації у Франції. Країна дісталася йому зі спадщиною зтяжної депресії 30-х років і фашистської окупації часів другої світової війни, тому він розпочав свою діяльність з розв’язання господарських задач. Проте в 50-і роки модернізація виробництва, розширилася до задачі модернізації країни і нації в цілому. Серед пріоритетів опинилася не тільки економічна модернізація, але й створення інститутів для підтримки соціально-класової згоди, а також державна підтримка національної культури та розповсюдження її впливу.

Одночасно з економічними і політичними перетвореннями відбувалися і реформи в освіті, культурі, професійному навчанні. В результаті реформи системи освіти, з’явилися флагмани французької вищої освіти – Національна школа адміністрації, Вища школа соціальних наук тощо. Особливу увагу було приділено науково-технічному потенціалу. Все це сприяло перетворенню країни в розвинену сучасну державу з одним із найвищих показників продуктивності праці в Європі [2, с. 49-52].

Держава має піклуватися й про зміцнення престижу певних соціально-політичних цілей в очах населення – особливо молоді, щоб вона не просто прагматично пристосовувалася до системи, але й активно виступала за її підтримку. Сучасні індустріалізація, урбанізація, розвиток засобів масової інформації підривають старі авторитети. При цьому неминуче руйнуються і основи легітимності колишньої влади. Формування ж фундаменту нової легітимності протікає поволі, що серйозно ослабляє позиції будь-яких урядів, як демократичних, так і авторитарних. Тому абсолютно неоцінну роль, з державної точки зору, повинна виконувати освіта. Проводячи певні світоглядні установки, вона є „основним механізмом” для зміцнення в свідомості людей сприятливого уявлення про діяльність держави. Це повинно заставити державні органи управління поглянути на освітню систему як на засіб зміцнення свого авторитету і легітимності, яких потребують в першу чергу держава і влада. Сучасні демократичні процеси в Україні потерпають від правового нігілізму і політичної апатії населення, інертності електорату і низької ефективності колективних демократично-представницьких органів, що значною мірою є плодом взаємної „любви” і „ефективної” взаємодії держави та освіти. Поки вони демонструють один одному необдуману байдужість, процес йде, тобто народжується і виховується відповідне спотворене суспільство.

Держава також мала б використовувати освіту і в соціальній сфері – для створення соціальної бази при реалізації державної політики, а саме: як засіб соціальної

структуризації і впливу на соціально-групові відносини; для виявлення і формування соціальних інтересів і управління ними; як засіб організації соціального життя, формування і розвитку нових соціальних інститутів; в охоронно-консервативних цілях – при соціальних модернізаціях, ломці традицій, конфліктах традиційного і модернізованого суспільств, в періоди революцій; при формуванні відносин індивід-суспільство-держава.

Справді, оскільки освіта є одним з чинників вибору життєвого шляху, то вона одночасно є і чинником відтворення соціальної структури суспільства. Навпаки, аналіз соціально-професійних категорій, що проводиться вже не одне десятиріччя французькими ученими, показує не тільки відтворення колишньої соціальної структури (як це було і в попередні століття, коли рівень, форми і місце отримання освіти відповідали соціально-груповій визначеності населення), але й виявив об'єктивний процес формування нових соціальних груп на основі таких ознак, як професія, участь в розподілі праці, специфіка трудової діяльності, освіта. Це визначає для членів однієї категорії наявність однакового соціального простору та подібного способу життя. Відповідно до цього, вони не тільки мають загальну професійну діяльність, але й підтримують особисті контакти, мають подібні погляди і поведінку, а також ідентифікують себе з даною соціальною групою. Отже, професійна класифікація містить в собі елемент соціальної ієрархії, і приналежність до професії визначає місце людини в системі соціальних відносин [3].

Це означає, що своєю конкретною діяльністю держава може зберігати стійкі соціальні групи, покращувати їх соціально-економічний стан, сприяти процвітанню або протистояти їх деградації. Соціальна структуризація, в залежності від державної політики, може поглиблюватися або ж згладжувати відмінності. Об'єктивною основою одного з прийомів здійснення тієї чи іншої політики може виступати та обставина, що число вакансій, які пропонує суспільство, завжди обмежене. А тому одні види діяльності можуть бути представлені як найкращі у порівнянні з іншими. Цим здійснюється регулювання потоків, спрямованих в певні соціально-професійні категорії [4;7].

Освіта для держави виступає також і чинником управління суспільною свідомістю, що забезпечує державну політику в духовному плані при: створенні, забезпеченні, впровадженні та зміні державної ідеології; формуванні та впровадженні традицій і цінностей (духовності, колективізму, патріотизму тощо), формуванні історичної свідомості населення, нації; формуванні „національного характеру”, „духу нації”, політичних переконань, в духовному об'єднанні нації; формуванні мотивації соціальної діяльності; розвитку науки, створенні духовного потенціалу країни; формуванні політичної лояльності і конформності населення, особливо в періоди руйнування традиційного устрою і несформованості нових регулянтів та норм; маніпуляції суспільною свідомістю (зокрема формування авторитету влади тощо), що характерно постмодерній Україні.

Сучасна інтенсифікація соціально-політичних процесів в Україні вимагає активнішої участі і вагомого вкладу молоді в економіку, політику, науку. Це сприяє посиленню відповідних вимог держави до системи освіти. У цьому контексті президент Гарвардського університету Бок Дерек зазначає, що для уряду університети стають важливим джерелом знань, необхідних для оборони, політики, технічного прогресу і розв'язання соціальних задач. Якщо вплив сім'ї, церкви і школи знизився за останні десятиріччя минулого століття, то роль вищої освіти у вихованні молоді, навпаки, зростає [8, с. 116]. Раніше вважалося, що соціалізація відбувається в основному під впливом сім'ї, то тепер американська педагогіка вважає за необхідне проявляти турботу про цілеспрямоване формування політичної,

цивільної та ідеологічної зрілості не лише школярів, але й студентів [9, с. 4-5].

Маніпулюючи ідеологічною функцією освіти, державні інститути можуть реагувати на кризові явища в системі політичної влади. Дослідники відзначають, що розвинені держави постмодерного простору значну увагу приділяють боротьбі за ідеологічний вплив на особу [10-12].

У сучасній державній політиці України взято курс на децентралізацію та регіоналізацію, розділення центрального і місцевого рівнів управління. Це достатньо нові процеси для нашої країни, не завжди осмислені в своїх необхідних характеристиках і соціальних наслідках. В гонитві за поділом повноважень, часто диктованій майновими інтересами чи зміною складу уряду, молоді органи влади на місцях іноді не в змозі визначити своє місце в адміністративно-політичній ієрархії, що приводить до непередбачуваних соціальних наслідків.

Органи місцевого самоврядування в багатьох країнах відіграють важливу роль в забезпеченні освіти – особливо фінансовому. Так, в Японії – класичній країні приватної освіти – бюджет освітніх установ складається з різних джерел фінансових надходжень, де: 12-15 % складає плата батьків, 15-18 % – засоби різних суспільних і добродійних фондів, біля 20% – державні асигнування, і понад 50 % – засоби муніципалітетів [13, с. 30]. У США взагалі головна роль в державному фінансуванні освіти належить штатам і місцевим органам влади. Це допомагає регулювати і згладжувати стрибки у федеральній фінансовій політиці.

Централізація та децентралізація фінансування і управління (в широкому розумінні) освітою має в різних країнах свої історичні, періодично змінні акценти. Універсальної моделі немає. Наприклад, згідно з реформою 1988 року у Великобританії за одними параметрами система освіти централізується (зміст освіти, оперативне управління і контроль, фінансування), а за іншими – децентралізується (відповідальність установ за ряд питань, комерційні форми фінансування тощо) [14, с. 105-112].

У політиці децентралізації і регіоналізації є свої позитивні і негативні наслідки. Централізація дозволяє: за короткі терміни шляхом концентрації ресурсів і використання усього комплексу державних засобів швидко вирішувати масштабні задачі, пов'язані з масовим залученням населення; добиватися рівня освіти, не нижче стандартно заданого, швидкими темпами піднімати планку обов'язкової освіти, забезпечувати її доступність, універсально-гомогенний освітній простір на значній території, що важливо при освоєнні нових регіонів і масовій міграції людей; забезпечувати єдність нації як єдиного соціокультурного формування.

Все це було властиво радянській системі освіти. СРСР за короткі терміни зміг розв'язати задачу загальної писемності та переходу до загальної середньої освіти. При цьому система „справно формувала радянську людину, придатну до використання від „радянської Естонії” до „радянської Чукотки” [15, с. 15-18]. Універсальність радянської людини дозволила їй без особливих проблем переміщатися і уживатися в будь-якому регіоні „однієї шостої частини Землі”. Універсалізм диктувався, зокрема, масштабами країни, а також сприяв реалізації державної політики освоєння нових регіонів, що супроводжувалася масовими міграціями людей. Радянська людина справді була універсально-радянською „від Москви до самих до околиць”.

Завдяки жорсткій елітарній спрямованості усієї радянської освіти, її орієнтації на масштабні задачі державного будівництва могутньої індустріальної держави, Радянський

Союз за 2-3 десятиріччя розв'язав проблему загальної письменності. Він повністю узяв на плечі держави проблему доступності освіти та, незважаючи на катастрофічні наслідки усіх потрясінь ХХ століття, сформував одну з кращих у світі систему освіти.

Одночасно, централізована система має і негативні наслідки: неможливість оперативного управління, мобільного і гнучкого реагування на виникаючі та нестабільні умови функціонування і розвитку інноваційного суспільства; низька активізація місцевих ресурсів; абстрактність освітнього простору, що сприяє втраті відчуття „малої батьківщини” тощо.

Регіоналізація та децентралізація освітньої системи з одного боку полегшує процеси виховання і освіти; використовує місцевий ресурс виховання як додаткові важелі і чинники стосовно конкретної людини щодо її освіти; збільшує потенціал і розширює можливості системи освіти за рахунок залучення місцевих ресурсів; підвищує гнучкість і керованість системи, дозволяє швидко реагувати на потреби регіону і запити різних груп населення.

Наприклад, у США фактично всіма шкільними справами займаються місцеві органи влади, тому вони самі визначають і матеріально-фінансовий зміст закладів освіти. Так, якщо в середньому витрати на одного учня по країні складають біля 5 тис. дол. на рік, то вони значно коливаються в окремих шкільних районах: менше 3 тис. в штаті Юту до майже 9 тис. в штаті Нью-Йорк [16].

З іншого боку регіоналізація та децентралізація освітньої системи створює небезпеку „глухої регіоналізації” культури та нездоланих відмінностей між способом життя людей в регіонах (особливо в сільській місцевості) і якістю життя людей в країні тощо.

Децентралізація і регіоналізація освіти веде до послаблення бюрократичного централізму, зміцнення демократії і справедливості, адаптації освіти до потреб користувачів та мобілізації місцевих ресурсів. Проте досягнення цих цілей, – підкреслюють фахівці ЮНЕСКО, – пов'язано з виконанням ряду вимог, які часто недооцінюються або ігноруються. Головна з них полягає в тому, що децентралізація функцій рідко супроводжується відповідним покращенням ресурсів на місцях (персонал, інфраструктура тощо). Передача повноважень у прийнятті рішень і навіть матеріальних засобів може не дати результатів за відсутності відповідного потенціалу на місцевому рівні. З досвіду багатьох країн випливає, що вигоду з децентралізації отримують розвинені в соціально-економічному відношенні регіони та еліта [17].

В Україні нерівномірність соціального розвитку достатньо істотна. Це особливо помітно при порівнянні міських, столичних і сільських районів. На селі переважно донині спосіб життя є „провінційним”, мається на увазі умови роботи та дозвілля, політичні і правові гарантії, соціально-побутова та культурна інфраструктури. Звідси – різні запити, різні позиції, інші проблеми. Якщо у Києві проблема – як задовольнити попит на вивчення іноземних мов, то в провінції, а саме – сільській місцевості – це не проблема.

Якщо при плануванні розвитку освіти уряд зробить повну ставку на „місцеві можливості”, виходячи із столичних уявлень про стан суспільства і його відношення до освіти, то питання буде піднято не про „регіоналізацію культури”, а про різке зниження рівня її підтримки, не говорячи вже про розвиток. Особливо це торкається сільських районів, а за статистикою нерозвинені та сільські райони в основному домінують [18; 19; 20; 21; 22].

За певних історичних і конкретно-соціальних умов політика регіоналізації освіти, не виключаючи її позитивних моментів, може виявитися передчасною. Варто врахувати, що

„освітні запити” населення багатьох регіонів України (якщо під цим розуміти академічні знання) традиційно формувалися під впливом (часто примусовим) центру. Сьогодні освіта в цілому (особливо в її якісному та змістовному аспектах) в суспільній свідомості населення не є ще достатньо значущою соціальною цінністю. Набагато значущим на сьогодні є поки що диплом. Освіта як рівень реальних здібностей суб’єкта ще не дійшла до вагомих котувань. Тому поки що від освіти мало що залежить і в регіоні, і в особистому житті, хоча ситуація все ж таки міняється, але не так швидко, як хотілося б. Якщо регіони зможуть реально стати на шлях автономного розвитку з орієнтацією не в парадигмі фізичного виживання, а розвиненого суспільного організму, то з часом, можливо, у них з’являться свої осмислені запити, відмінні або такі, що перевищують національний рівень. Але за цей час освіта (як сфера, що забезпечує суспільне виробництво), що природним шляхом еволюціонує до відповідності рівню суспільного розвитку в регіоні, деградує, втративши основне джерело подражання – центр. Тоді ні про які „проривні” технології за допомогою освіти, ні про який „випереджаючий” її розвиток, а тим більше про її лідерство в суспільстві говорити не доведеться.

Водночас, освіта має шанс перетворитися на відтворення собі подібних – в нормальну освітню традицію, в освіту в початковому її значенні, при якому суспільство не знає ні модернізаційних вибухів, ні конфліктів поколінь. Зрозуміло, що платою за це може виявитися зниження темпів суспільного виробництва, а це не тільки шкодить вимогам економічної і політичної конкурентоспроможності країни, але й в сучасному геополітичному розкладі загрожує цьому суспільству позицією аутсайдера, що у перспективі розвитку світової спільноти здатне викликати різні негативні наслідки [23].

Одночасно, ця тенденція виявляється адекватною світовій тенденції стагнації світової економічної системи і матеріального виробництва, обумовленої екологічним ресурсом планети [23]. Отже, ця стратегія об’єктивно адекватна тенденції еволюції світової спільноти, і це, здавалося б, добре, але в умовах постмодерного розвитку світової спільноти її реалізація в межах однієї країни є антинаціонально-орієнтованою, оскільки позбавляє дане суспільство конкурентоздатного становища, прирікає його на відсталість і закріплює за ним місце аутсайдера у світовій системі.

В цьому виявляється суперечність історичного розвитку світової та регіональної систем суспільної організації. Тому можна розглядати дану модель освітньої стратегії як перспективну, але в існуючих історичних умовах передчасну, направлену, з одного боку, на реалізацію внутрішніх суспільних інтересів регіону, а з іншого – проти його зовнішніх інтересів.

Тому зважена політика регіоналізації вимагає попередніх знань про конкретний стан того чи іншого регіону. Це припускає проведення широкомасштабних системних соціологічних досліджень за територіально-регіональною атестацією і типологізацією соціального середовища.

Висновки. Децентралізація освітніх процесів і управління ними покладає абсолютно нову роль на місцеві органи самоуправління. Перші кроки щодо регіоналізації управління освітою зроблено Законом України „Про освіту” [24]. Згідно з ним, статус місцевих органів управління освітою і наукою подвійний і суперечливий. З одного боку, вони зобов’язані дотримуватися і проводити державну (загальнонаціональну) політику, але часом не маючи для цього у своєму розпорядженні засобів державного масштабу (не лише фінансових). З іншого боку, вони зобов’язані вирішувати багато проблем місцевого рівня і бути

суб'єктами власної політики.

Спроба держави перекласти частково фінансування на плечі місцевих органів влади – це вимушена міра – від бідності [25-29]. Посилання на те, що „на Заході теж так” в кожному конкретному випадку вимагає уточнень. Місцеві органи влади не в змозі задовольнити усі освітні установи на рівні реальних потреб, тому особливу важливість має політика розподілу засобів. Тоді виникає питання про те, хто і як визначає потреби населення в освіті – кількісно та якісно. Сьогодні ми маємо парадоксальну ситуацію, коли процес формування попиту і потреб йде мимо їх вивчення, оскільки останніх в актуальній формі, визнаній нашою системою, практично не існує.

Для управління освіти і науки реальною є ситуація, коли йому треба давати добро одним освітнім новаціям, підтримуючи їх фінансово і матеріально, та відмовляти іншим, а ситуація простого дозволу освітніх новацій переросла з кількісної в якісну: як обґрунтувати вибір, який за відсутності об'єктивних критеріїв перетворюється з вибору в каприз і свавілля? Суб'єктом чого стає управління освіти і науки?

Зазначимо, що право суб'єктності відповідальне. Це пред'являє до керуючих органів як суб'єкту політики певні вимоги, а їх здатність відповідати цим вимогам – питання конкретно-історичне. В більшості випадків місцеві органи влади ще не мають у своєму розпорядженні об'єктивної інформації для обґрунтування того чи іншого вибору, оскільки ця робота практично не проводилася за радянських часів. Не мають вони і достатнього кадрового потенціалу та можливостей для соціальної експертизи і планування соціально-значущого результату. Відповідно, вони не мають чіткої і науково розробленої освітньої стратегії місцевого рівня. Недостатній рівень загальної та управлінської культури фахівців створює проблему стосовно кадрової сторони питання.

Тому за таких умов неминучі прикидання „на око”, особисті симпатії і функціонування „як-небудь”. Це вимагає з боку держави контролю і регулювання як гаранта інтересів суспільства, приведення у відповідність і використання для цих цілей усіх засобів, що є в її розпорядженні [30; 32]. А це свого роду відповідальність держави і влади взагалі, зокрема місцевого рівня, за прийняті і впроваджені рішення. Але чи готові вони до цієї відповідальності? На жаль, через різні причини об'єктивного і суб'єктивного характеру в багатьох аспектах це питання значною мірою ще є риторичним.

### **Використана література:**

1. Мильне Б., Олейник И., Рогинко С. Японский парадокс: Реальности и противоречия капиталист. управления. – М. “Мисль”, 1985. – С. 264.
2. Модернизация: зарубежный опыт и Россия / В.А.Красильщиков, В. П. Гутник, В.И. Кузнецов и др.; Рос. независимый ин-т социал. и нац. пробл. – М.: “Информарт”, 1994. – С. 115.
3. Лапина Н. Динамика социального развития в современной Франции. (социокультурные аспекты). Научно-аналитический обзор. – М.: “ИНИОН”, 1993. – С. 50.
4. Чередниченко Г., Шубки В. Молодежь вступает в жизнь. – М.: “Мисль”, 1985. – С. 240.
5. Китайская Народная Республика в 1990 году. Политика, экономика, культура. Ежегодник. – М.: Наука, „Изд. фирма Вост. лит.”, 1992. – С. 312.
6. Пилиповский В. Государственно-монополистическое регулирование в сфере школьного образования // Советская педагогика. – 1986. – № 11.
7. Пилиповский В. Критика современных буржуазных теорий формирования личности. М.: “Педагогика”, 1985. – С. 159.



8. Derek B. Beyond the Ivory Tower. Social responsibilities of the Modern University. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1982. – P. 318.
9. Langton K.R. Political Socialization. – N-Y, Oxford, 1969. – P. 4-5.
10. Speckmann D. Strategien und Konzeptionen führender Monopolinstitutionen der BRD zur Elite(n) – und Massebildung // Beltrage zur Schulpolitik und Padagogik des Auslands. – 1984. – № 3.
11. Грачев М., Кузин Д., Соболевская А., Стерлин Р. Капиталистическое управление: уроки 80-х / Науч. ред. Дынкин А. А., АН СССР, Ин-т мировой экономики и междунар. отношений. – М.: Б. и., 1988. – С. 91.
12. Грачев М., Соболевская А., Кузин Д., Стерлин Р. Капиталистическое управление: уроки 80-х / Под ред. А. А. Дынкина. – М.: “Экономика”, 1991. – С. 125.
13. Самигулина К. Система образования в Японии (информ.обзор). – М.: “НИИВШ”, 1981. – С. 30.
14. Громько В. Государственная политика в сфере образования Великобритании (обзор) / Государство и образование: опыт стран Запада. Сб. обзоров. Отв. ред. и ред.-сост. С. Л. Зарецкая – М.: “ИНИОН”, 1992. – С. 140.
15. Федеральная программа развития образования.(МАРО) // Россия-2010. – 1993. – № 2. – С. 15-18.
16. Воробьев Г. Легко ли учиться в американской школе? – М.: “Просвещение”, 1993. – С. 189
17. Чинапах В., Лефстедт Я., Вайлер Г. Развитие людских ресурсов и планирование образования // Перспективы. – 1990. – № 1.
18. Артюх М. Особливості сучасного оновлення управління діяльністю районного відділу освіти // Освіта і управління. – 2006. – № 2. – С. 55-58.
19. Зубрицька О. Середня освіта європейських держав та Україна на зламі сторіч // Рідна школа. – 2006. – №11. – С. 39-41.
20. Присяжнюк Ю. Українська освіта як традиційне явище в умовах модернізації: Іст.-антропол. дослідж.. – Черкаси: “Вертикаль”, 2005. –С. 95.
21. Вікторов В. Управління якістю освіти (соціально-філософський аналіз) / АПН України; Інститут вищої освіти. – Д.: “Пороги”, 2005. – С. 286.
22. Концепція Державної програми розвитку освіти на 2006-2010 рр. // Освіта і управління. – 2006. – №34. – С. 19-24.
23. Голанский М. Что нас ждет в 2015 году? (Экон. прогноз против утопий) – М.: “Наука”, 1992. – С. 108
24. Закон України „Про освіту” від 23.05.1991 р. №1060-ХІІ.
25. Рощина Л.О. Православна духовна освіта в Україні (1991 - 2001 рр.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01, Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. – Х., 2005. – 19 с.
26. Добрянський І. Приватна вища освіта в Україні: Курс лекцій. – Кіровоград: “Імекс-ЛТД”, 2006. – С. 459.
27. Добрянський І. Приватна вища освіта: філософія, історія, практика: Моногр. – Кіровоград: “Імекс-ЛТД”, 2006. – С. 305.
28. Сидоренко О. Приватна вища освіта: шляхи України у світовому вимірі – Х.: “Основа”, 2000. – С. 255.
29. Корольов Б. Приватна вища школа на шляху інновацій // Вища освіта України. – 2006. – № 1. – С. 18-22.
30. Шульга Л. Сучасний погляд на управління загальноосвітнім навчальним закладом. // Освіта і управління. – 2006. – № 3-4. – С. 138-143.
31. Вікторов В. Г. Управління якістю освіти (соціально-філософський аналіз) / АПН України; Інститут вищої освіти. – Д.: “Пороги”, 2005. – С. 286.
32. Гершунский Б. Философия образования для XXI века (в поисках практико-ориентированных образовательных концепций).– М.: “Интер-Диалект”, 1997. – С. 697.

*Анотація*

*В роботі в історически-філософском аспекте исследовано вопрос использования государством образования для обеспечения экономической, социальной и политической стратегии, в частности акцентировано внимание на проблемах связанных с децентрализацией и регионализацией управления образованием в Украине.*

*Конотон Г. О.  
Національний університет імені Тараса Шевченка*

**ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ЗАРУБІЖНИМИ КРАЇНАМИ:  
СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ**

Сучасний період в Україні характеризується розбудовою громадянського суспільства, демократизацією всіх сфер життєдіяльності. Ситуація в світі характеризується глобальною трансформацією усіх країн до нового якісного стану, до нового типу цивілізації третього тисячоліття. Об'єктивна необхідність вимагає поступового включення й економіки України до системи міжнародного поділу праці (МПП), до світових інтеграційних процесів.

Окрім того, актуальною є й інтеграція України до Європи. Сучасні тенденції західноєвропейського розвитку ставлять перед Україною нові проблеми та потребують від неї активної участі в них. Отже, існує необхідність розширення економічної співпраці саме з країнами Західної Європи.

Західна Європа є одним з головних торговельних партнерів України, експорт товарів до країн ЄС зріс на 18,1%, а імпорт – на 31,5%. Загальний товарообіг на початку 2007 року збільшився до 27,83 млрд. (при розбудові відносин з ЄС слід виходити з того, що Європейський Союз є нашим найбільшим торговельним партнером та найбільшим інвестором. На країни ЄС припадає понад 33% загального товарообігу України та понад 75% інвестицій в українську економіку). Цей показник співмірний з підсумками зовнішньоторговельних операцій України з країнами СНД. Але якщо негативні тенденції в обмінах із СНД обумовлені імпортом енергоносіїв, то європейський негатив є результатом недоліків нашої зовнішньоторговельної політики в цілому, а конкретно пасивністю експортного сектора, його нездатністю працювати за конкретних умов, переважаністю експорту бартерними операціями, неадекватним менеджментом.

Слід підкреслити, що як західні політики і науковці, так і засоби масової інформації звертають увагу на те, що Україна все ще не має повної економічної незалежності. “Формально суверенна, але економічно піддається тиску” — така характеристика досить часто з'являється на шпальтах різних видань.

Серед пріоритетів України є активізація зовнішньої торгівлі. Європейський бізнес в Україні приваблюють певна політична стабільність і відносна соціальна злагода, порівняно з іншими регіонами пострадянського простору. Неабияке значення мають також наявність досить розвинутої інфраструктури, кваліфікованих кадрів, науково-технічна база, великий внутрішній ринок і, що важливо, Україна знаходиться поруч з Західною Європою, куди європейські компанії могли б збувати свою продукцію, особливо тих підприємств, які пов'язані з відповідними галузями в Україні усталеними зв'язками та контрактами.

Одночасно існують труднощі, з якими зустрічаються західноєвропейські бізнесмени.